

Projekt sociologického výzkumu

Vypracovali:

Zdeněk Trinkewitz - učo 182153

Marek Žižlavský - učo 183109

Téma:

Vliv změn postavení žen na trhu práce v ČR po roce '89 na věk žen při pořízení prvního dítěte

Výzkumná otázka:

Jaký vliv má dosažená pracovní pozice žen na jejich věk při pořízení prvního dítěte? Jaký je trend vývoje tohoto vlivu po změně ekonomicko-sociálního prostředí po roce 1989?

Vymezení předmětu a cíle výzkumu:

Výzkum bude zjišťovat možnou souvislost mezi změnami propadu porodnosti v českých zemích a změnou postavení žen na trhu práce po roce 1989. Cílem je odhalit součinnost dosažené pracovní pozice žen na rozhodnutí o odkladu pořízení prvního dítěte a zjištění, do jaké míry je dosažená pracovní pozice pro toto rozhodnutí určující. Půjde o trendovou studii, která bude opakována každých pět let. Výzkum má poskytnout podklady pro širší chápání propadu porodnosti, jejího aktuálního slabého nárůstu a poskytnout data pro srovnání tohoto trendu ve specifickém prostředí společností postkomunistických zemí, ve kterých došlo k obdobně výrazným změnám v společensko-ekonomickém prostředí i pro srovnání se zeměmi západní Evropy.

Výzkumná jednotka:

Výzkum se omezí v prvním kole na ženy, kterým bylo v roce 1991 mezi 18-ti a 35-ti lety (ročníky 1973-1956) a které měly první dítě až po roce '91. Dva roky od změny režimu považujeme za dostačující ke stabilizaci poměrů po změnách pracovní-právního uspořádání. U starších ročníků předpokládáme jiné důvody pro rozhodnutí o pořízení prvního dítěte, než primárně karierní. V dalších kolech výzkumu budou zahrnuty i vyšší věkové skupiny. Výzkum bude prováděn vždy na vzorku tisíce respondentek. Respondentkami budou pouze ženy zaměstnané před pořízením prvního dítěte mající už dítě.

Výzkumná strategie:

Půjde o kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření, které bude opakováno vždy po pěti letech – půjde o trendovou studii. Výzkum se redukuje na sledování vlivu budování kariéry. Protože půjde o kvantitativní výzkum, neklade si za cíl zkoumat jiné, hůře uchopitelné faktory pro odkládání pořízení dětí ovlivněné změnou životního stylu, fenoménem „singles“ aj.

Respondentky budou osločovány přes gynekologické ordinace v krajských městech, okresních městech a spádových ordinacích pro venkov. Předpokládáme, že tímto způsobem se nám podaří získat vzorek reprezentativní pro celou populaci České republiky.

Koncept:

Předpokládáme, že změny pozice žen na trhu práce mají významný vliv na jejich rozhodování o pořízení prvního dítěte (významné přerušení budování kariéry). Předpokládáme, že čím vyšší je dosažená pracovní pozice ženy, tím významnějším bude faktorem při rozhodování o pořízení dětí. Očekáváme, že ženy na vyšších pozicích jak platem, tak statutem, budou volit odklad pořízení dítěte častěji, a budou si pořizovat děti až v pozdějším věku.

Operacionalizace:

Pracovní pozice – indikátory by měly zohlednit různý náhled na dosaženou pracovní pozici a statut v rámci různých zaměstnání jak v soukromé, veřejné, tak neziskové sféře.

Indikátory:

- Výše platu
- Dosažení rozhodovacích pravomocí / statut
- Výše dosaženého vzdělání
- Možnost dalšího kariérního postupu
- Spokojenost ženy s dosaženou pracovní pozicí

Věk při pořízení prvního dítěte

Indikátor:

- věk

Rodinný stav

Indikátor:

- vdaná
- svobodná
- nesezdaná, žijící ve společné domácnosti s partnerem
- rozvedená
- vdova

Plánované rodičovství – bylo dítě plánované nebo ne? V případě že ne, jaké faktory rozhodly při neplánovaném početí o rozhodnutí nepřerušit těhotenství

Indikátory:

- dítě bylo plánováno
  - *žena bude na rodičovské dovolené*
  - *muž bude na rodičovské dovolené*
- dítě nebylo neplánováno, těhotenství nebylo přerušeno
  - jaké faktory hrály úlohu při rozhodnutí nepřerušit těhotenství?
    - *práce / příjem*
    - *věk*
    - *zdravotní stav*
    - *přání otce*
    - *přání matky*
    - *přání obou rodičů*
    - *přání širší rodiny*
    - *žena bude na rodičovské dovolené*
    - *muž bude na rodičovské dovolené*
    - *náboženství / konformita*
    - *rodinný stav*
- dítě nebylo neplánováno, těhotenství bylo přerušeno

jaké faktory hrály úlohu při rozhodnutí přerušit těhotenství?

- práce / příjem
- věk
- zdravotní stav
- přání otce
- přání matky
- přání obou rodičů
- přání širší rodiny
- náboženství / konformita
- rodinný stav

Pracovní hypotéza:

Předpokládáme, že spolu s indikátory vyšší pracovní pozice poroste i věk respondentek při pořízení prvního dítěte. U žen zastávajících vyšší pracovní pozice předpokládáme, že dítě bylo pořízeno spíše v rámci plánovaného rodičovství. Také předpokládáme klesající vliv rodinného stavu vůči rozhodnutí o pořízení dítěte, ať už plánovaného či neplánovaného.

Použitá literatura:

- Bánhegyi, F. 1967. *Sociologia súčasnej rodiny*, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo
- Čermáková, M. 1997. „Postavení žen na trhu práce“. *Sociologický časopis* 33(4): 389-404
- Čermáková, M. 1997. *Rodina a mění se gender role – sociální analýza české rodiny*. Praha: Sociologický ústav AV ČR
- Čermáková, M., H. Hašková, A. Křížková, M. Linková, H. Maříková 2002. *Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR
- Fialová, L. D. Hamplová, M. Kučera, S. Vymětalová 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Slon
- Hattery, A. 2001. *Women, Work and Families*. Londýn: Sage Publications Ltd
- Heitlingerová, A., Z. Trnková 1998. *Životy mladých pražských žen*. Praha: Slon
- Hraba, J., F. Lorenc, Z. Pechačová 1999. *Deset rodin po deseti letech 1989-1999*. Praha: Academia
- Kučera, M. 1994. *Populace České republiky 1918-1991*. Praha: Česká demografická společnost
- Kučera, M. 1997. „K interpretaci charakteristiky demografických procesů v České republice“. *Demografie* 39(4): 269-270
- Kuchařová, V., I. Petrová 1997. „K sociálním souvislostem změn v demografickém chování mladé generace“. *Demografie* 39(4): 179-189
- Maříková, H. 1999. „Proměna rolí muže a ženy v rodině“. Pp. 59-67 in Věšíňová-Kalivodová, E., H. Maříková (eds.): *Společnost žen a mužů z aspektu gender*. Praha: Open Society Fund.
- Možný, I. 1983. *Rodina vysokoškolsky vzdělaných manželů*. Brno: UJEP.
- Možný, I. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Slon
- Odehnalová, A. 2004. *Bariéry rodičovství*. Brno: FSS MU, 04/9 DIP
- Rabušic, L. 2001. *Kde ty všechny děti jsou? :porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství
- Slepičková, L. 2001. *Nedobrovolná bezdětnost v sociologické perspektivě*. Brno: FSS MU, 05/28 DIP